

**СТАНОВИЩЕ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА НАУЧНАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

Автор на дисертационния труд: Ивайло Евгениев Василев

БФ на СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра Практическо богословие

Научна област на Висшето образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.4. Религия и Теология

Научна специалност: ТЕОЛОГИЯ (Пастирско богословие)

Тема на дисертационното изследване: „СВОБОДНА ВОЛЯ И ПОСЛУШАНИЕ В ПРОЦЕСА НА ДУХОВНОТО ОБГРИЖВАНЕ НА ПРАВОСЛАВНИЯ ХРИСТИЯНИН“

Изготвил становището: прот. доц. дбн Стоян Илиев Чиликов; Катедра Теология, Философско – исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане и Нов Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, изменен и допълнен от АС на 26.05.2021г.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за назначаване на научно жури, № РД 38-351/02.07.2024г. Ивайло Евгениев Василев е предоставил всички необходими документи относно процедурата за защита на дисертационния труд.

1. Данни за дисертанта и процедурата

Дисертантът Ивайло Евгениев Василев е завършил Американски университет в България, Благоевград, 2010, с дипломни работи на теми: Voting, Contingent Valuation and Low-cost Decisions и The Rationality of Political Participation in Eastern Europe. След това следва в магистърска програма Местно икономическо развитие, Лондонски икономически институт, Лондон, 2011г. Започва богословското си образование чрез магистърската програма „Църковно социално дело“ на Богословски факултет, СУ „Св. Кл. Охридски“, 2020г., която завършва успешно с дипломна работа на тема „Културно-просветна и

социално-милосърдна дейност в Пловдивска епархия: традиции и съвременни аспекти“. Приет за редовен докторант в докторската програма на БФ на СУ. Изпълнил е индивидуалния си план и е отчислен с право на защита. Дисертационният труд, който ми е предоставен за становище, е обсъден на заседание на катедра „Практическо богословие“ на БФ на СУ. На същото заседание е взето решение той да бъде допуснат до публична защита. Докторантът успешно е изпълнил своя индивидуален учебен план и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в РБ и на изискванията на Правилника за придобиване на научни степени в СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Данни за дисертацията, автореферата и публикациите

Дисертационният труд е с общ обем от 247 стандартни компютърни страници. Той съдържа предговор, увод, три глави и заключение, използвана литература от 223 заглавия, от които 79 извори, 83 изследвания на български и руски език и 61 на английски и гръцки език.

Дисертационният труд съдържа предмет, обект, хипотези, задачи и методология на научното изследване. В увода е проследена историографията по изследваната тема. Текстът на дисертационното изследване е структуриран в три самостоятелни глави. В първата глава са изследвани свободата и послушанието на базата на светоотеческите извори и определени научни изследвания, които дисертантът е използвал. Втора глава на текста проследява взаимодействието на послушанието и свободата във връзка с раждането на християните и тяхното духовно обгрижване, а трета – израстването и съвършенството на християните, като се акцентира на връзката старец/изповедник-послушник/изповядващ се.

Темата на дисертационното изследване е важна не само за Пастирското богословие, но и за богословието като цяло. Същевременно тя може да съдържа в себе си различни трудности, поради които да бъдат направени неправилни изводи и интерпретации, дори и да имаме необходимия духовен и пастирски опит. Формулираните две хипотези на дисертацията задават и по-нататъшния ход на аргументацията на текста: „Първо, свободната воля, заложена от Бога в човека, прави възможен духовния му подвиг и осъществява предназначението си когато се изрази в послушание. Второ, послушанието е изискуем фактор за успех във всеки един етап от духовния живот в Църквата“. Така формулирани хипотезите на съчинението са неточни и непълни. От съществено значение е да се отбележи, че послушанието е към Бога. Този проблем прозира и в аргументацията на текста в съдържателната част, като не се дефинира ясно разликата между послушанието към Бога и послушанието към стареца или духовния наставник. Работата е построена

изключително хипотетично, теоретично, идеалистично, като се разминава с реалността в църковния живот.

Освен правилното формулиране на хипотезата на съчинението, липсва разгръщане на църковното учение за свободата. Послушанието може да бъде разбрано и живяно в контекста на свободата. Послушанието в текста на г-н Василев е разгледано, преди всичко, като послушание към стареца, за което говорят някои от отците, без да се прави разликата между послушанието на монасите и това на миряните, послушанието към Бога и послушанието към духовника.

Липсва историческо проследяване на идеята за послушанието и наставничеството. Св.Василий Велики говори за послушанието на монасите, авторът сполучливо го актуализира и за миряните. Има ли обаче разлика и ако има в какво се състои тя? Ако заповедите на Господ Иисус Христос са за всички и блаженствата са изречени за всички християни, то има ли разлика в обстоятелствата, в които са поставени монаси и миряни, както и в начина им на живот? Това са важни въпроси, които са в областта на Пастирското богословие и е добре да бъдат поставени в този дисертационен текст.

Мисля, че темата е изключително важна и предизвикателна, но не е изследвана задълбочено. Не са представени основни моменти от израстването в християнския живот при втора и трета глава: проблематиката при послушанието, злоупотребите с послушанието, негативните процеси свързани с това, проблема с младостарчеството и болната духовност или псевдодуховност, която много често е облечена във формата или дрехата на послушанието. Духовният наставник и изобщо свещеникът е представен идеализирано, като безпогрешен и осветен, без право на грешка, което води до неправилни изводи относно свободата и послушанието (С. 126 долу). Горните основни пунктове и тези липсват в текста, като на тяхно място в първа и трета глава са анализирани общоизвестни факти, които могат да се преразкажат с няколко страници. Дори когато мимоходом се докосва до малки нюанси на нездравата духовност, авторът прави неправилни изводи и констатации (с.81 горе). В същността си представя погрешно смисъла на послушанието и ролята на духовния наставник. Затова бих искал да поставя въпросите: в какво се състои разликата между покорност и подчинение от една страна и послушанието – от друга според Священото писание и според традицията на Църквата; има ли разлика между послушанието към стареца в манастира и послушанието към свещеника в енорията? Какво послушание може да имаме ако духовният старец (наставник) не е подготвен духовно?

Авторефератът е съставен съгласно изискванията и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Дисертантът е предоставил необходимите публикации, които се изискват според Правилника на СУ за допускане до защита на дисертационния труд.

3. Оценка на научните приноси

Авторът е извел четири научни приноса на дисертационното съчинение:

- „1. Изследването е първи научен труд у нас, който излага последователно православното учение за свободната воля на човека, като го контекстуализира в етапите от духовния му живот и обгрижване.
2. Изследването е пръв опит за цялостен анализ на послушанието като начин за напредване в духовния живот на православния християнин и постигане на спасение.
3. Изследването има практическо приложение в обгрижването и личния подвиг на православния християнин, описвайки пътищата за приближаване до богообщение и маркирайки някои проблеми в различните етапи на неговото израстване.
4. Приведени са голям брой светоотечески извори, които до настоящия момент не са преведени, публикувани или изследвани у нас, с което е поставен на правилна онтологична основа научният въпрос за духовния път и обгрижване на православния християнин.“

Приемам първия и отчасти четвъртия от посочените научни приноси, като считам, че дисертацията на Ивайло Евгениев Василев е действително пръв опит в богословието (Пастирското богословие) в България да се обоснове отношението между свободната воля и послушанието във връзка със спасението на човека.

Темата на научното изследване е дисертабилна и актуална. Авторът е прегледал голямо количество литература и работи с извори по темата на дисертационния труд. Прави добро впечатление умението на автора да систематизира огромния материал по темата и да търси връзка между излаганата фактология на базата на анализ на текста. Безспорно дисертантът е овладял академичното писане и текстът съответства на необходимите научни стандарти и критерии в това отношение. Считам за сполучлив опитът да се аргументира практичната и емпирична страна на темата на базата на систематическото богословие и особено на светоотеческото богословие.

4. Критични бележки и препоръки

Критичните ми забележки съм направил по-горе в изложението на становището. Тук само ще добавя, че дисертацията съдържа характерните за подобен род текстове фактологични грешки, както и неправилни, неточни или сгрешени изрази, които би трябвало да се поправят. Текстът на съдържанието на дисертационния труд е непълен и не отговаря точно на изложението в съдържателната част. Така например точка 3.5

„Дисциплиниране и вразумление“ (с. 145) не присъства в общото съдържание (както и останалите подточки от тази точка).

Поради посочените същностни и съдържателни грешки, считам че дисертацията в този вид е неприемлива за публикуване.

5.Заключение

В заключение искам да изтъкна , че текстът на дисертационното изследване отговаря на минималните изисквания за такъв тип академичен труд. Затова заявявам, че ще гласувам положително по процедурата на Ивайло Евгениев Василев за присъждане на ОНС „Доктор” по професионално направление 2.4. Геология.

12.08.2024г.

прот. доц. дбн Ст. Чиликов

София